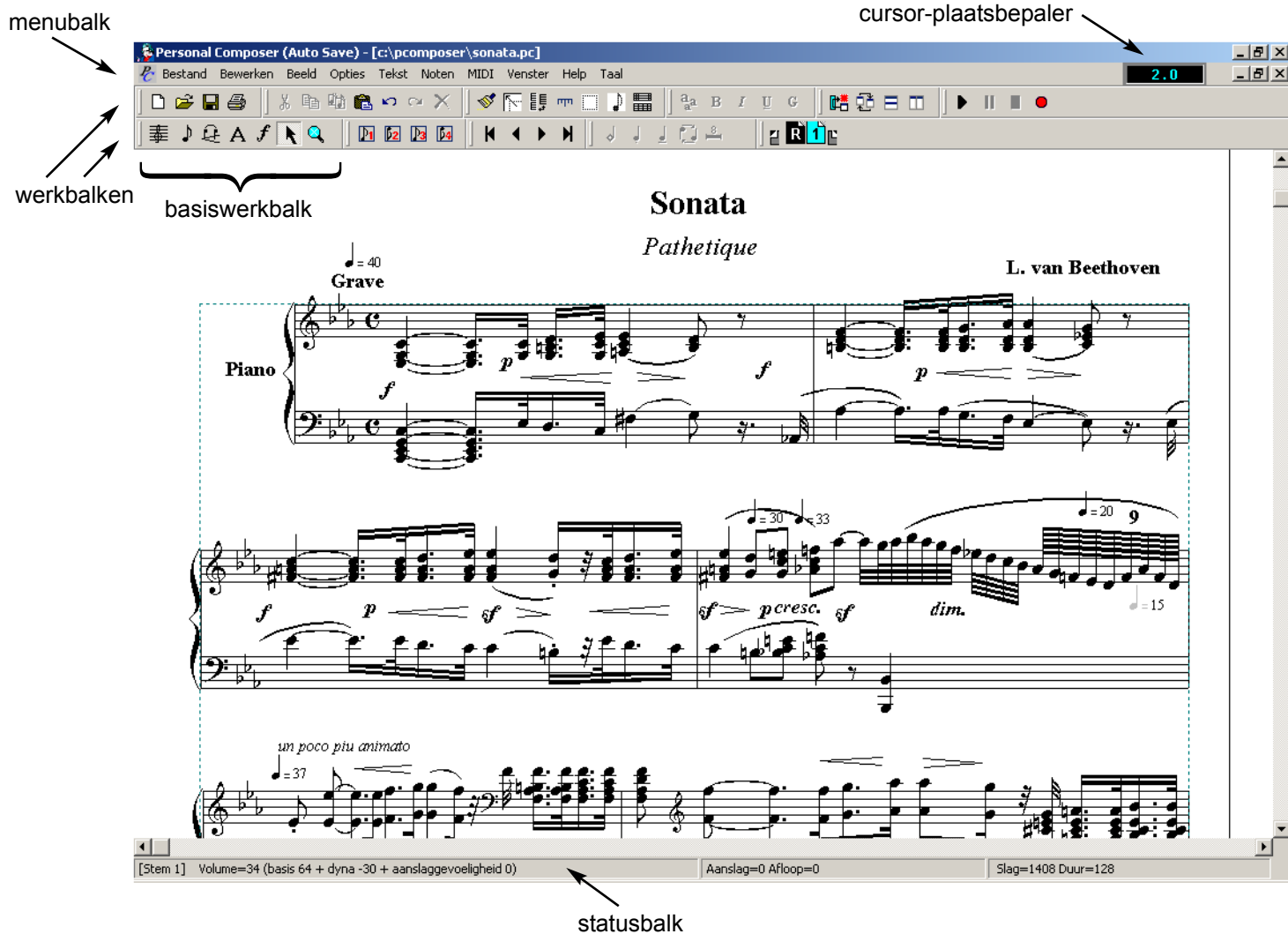

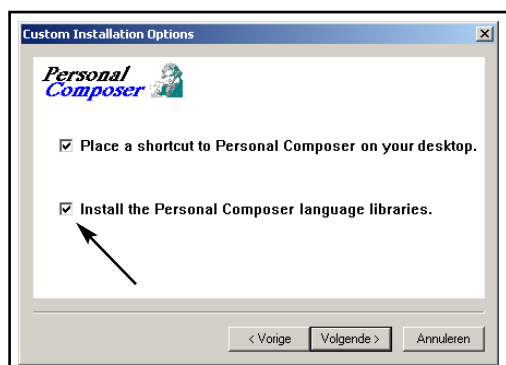
Basiskennis

voor het werken met Personal Composer Versie 2.0 NL

Personal Composer is er voor ontworpen om zo gemakkelijk mogelijk te leren werken met alle mogelijkheden van een professioneel muzieknotatieprogramma. De afbeelding hieronder laat het beeldscherm zien zoals het verschijnt na het opstarten van het programma. De belangrijkste onderdelen zijn daarbij aangegeven. Over het algemeen zal er bij het werken niet meer dan één palet met gereedschap op het scherm aanwezig zijn, zodat u altijd een overzichtelijk en opgeruimd scherm heeft. Verderop in dit hoofdstuk zullen alle werkbalken en gereedschappen worden afgebeeld.

Nadat u Personal Composer of de demo-versie daarvan heeft geïnstalleerd kunt u via een snelkoppeling op het bureaublad of via het Startmenu het programma opstarten. Als het goed is staat er ook gelijk een meegeleverde voorbeeldpartituur op het scherm, zoals hierboven de Sonata Pathétique.

U zult zien dat de menu's in het Engels zijn. Dat is het eerste wat we gaan veranderen. Het meest rechtse menu is **Language** (zie afbeelding rechts). Klik daarop en kies voor **Nederlands**. Als u deze menuopties niet kunt vinden dan heeft u waarschijnlijk bij het installeren vergeten een vinkje te zetten bij "Vreemde talen installeren". U kunt dan het beste de setup nogmaals uitvoeren en er op letten dat u het vinkje zet (zie afbeelding links).

Basiswerkbalk

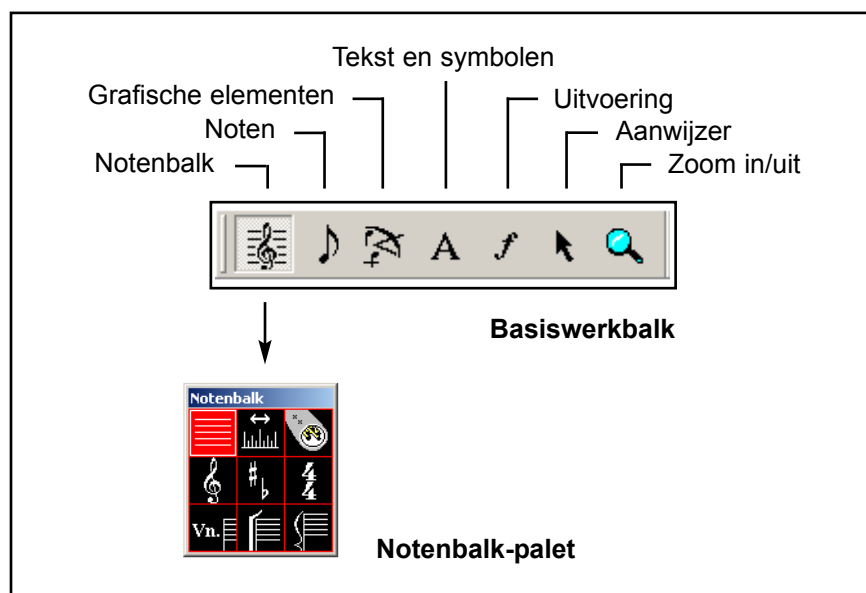
Alle muziekelementen en hulpmiddelen zijn gegroepeerd in bij elkaar horende categorieën, die in een systeem van gereedschappen of paletten zijn geplaatst. Deze worden op het beeldscherm weergegeven door een rij *iconen* of knoppen, die samen de *basiswerkbalk* vormen.

Klik op één van de eerste vijf iconen of druk op één van de nummers 1-5 op het toetsenbord. Deze nummers corresponderen met de volgorde van de iconen op de basiswerkbalk. Het betreffende palet wordt nu geopend, waarvan het actieve gereedschap in rood is weergegeven (zie afbeelding Notenbalk-palet hieronder).

Geef een rechtse klik op de basiswerkbalk en er zal zich een zwevend basispalet openen. Dit basispalet kan naar elke plaats op het scherm worden gesleept. Een rechtse klik op dit palet laat het weer verdwijnen.

Voor sommige taken is er slechts één niveau van gereedschappen, maar voor andere zijn er twee of drie niveaus. Een icoon kan namelijk voor het uitvoeren van een bepaalde taak zijn, zoals het plaatsen van een systeem-accolade, maar hij kan ook een nieuw palet met gereedschappen openen of een dialoogvenster waarin een aantal opties kunnen worden geselecteerd.

Notenbalk-palet

De afbeelding hierboven laat de basiswerkbalk zien met bij elk icoon de categorie. Als u op het notenbalk-icoon klikt dan wordt het notenbalk-palet geopend, dat negen gereedschappen bevat, die allemaal verband houden met notenbalk- en systeem-attributen. Als het notenbalk-gereedschap is geselecteerd, dan kunnen er alleen taken worden uitgevoerd die aan de notenbalk gerelateerd zijn, zoals het bewerken van marges, notenbalken, maatstrepen, enz. en dat zelfde geldt ook voor de andere gereedschappen. Om een andere taak te kunnen uitvoeren moet er eerst een ander icoon worden gekozen of op de pijlaanwijzer worden geklikt, waardoor de paletten gesloten worden.

Hieronder wordt het Notenbalk-palet afgebeeld. Rechts van elk icoon wordt de betreffende taak genoemd en een nadere toelichting gegeven.

- Notenbalk bewerken:** voor het verplaatsen, verwisselen, toevoegen en verwijderen van notenbalken.
- Maat-lineaal:** voor het veranderen van de ruimte tussen de noten binnen een maat.
- MIDI-instellingen:** voor het instellen van de klankkleur van de notenbalk.
- Sleutels:** voor het plaatsen en bewerken van muzieksleutels.
- Toonsoort:** voor het instellen van de toonsoort of het veranderen daarvan verderop in de partituur.

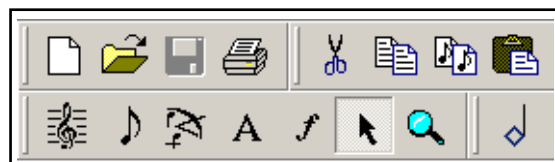

- Maatsoort:** hiermee stelt u de maatsoort in of verandert u hem later in een willekeurige maat.
- Notenbalk label:** dit is een gereedschap om een label aan te maken voor een bepaalde notenbalk
- Systeem-haak:** plaats een haak voor een of meer notenbalken.
- Systeem-accolade:** plaats een accolade voor een of meer notenbalken.

Werkbalken

Werkbalken

Personal Composer gebruikt Windows-werkbalken voor het uitvoeren van de belangrijkste functies en eigenschappen van het programma.

Elke werkbalk kan naar elke positie op een van de werkbalkstroken worden verplaatst.

Zet de muiswijzer op de lijn die links van een werkbalk staat, zodat hij in een dubbele pijl verandert, klik met de linker muisknop en sleep de werkbalk naar een andere positie. Op deze manier kunt u de werkbalken naar uw eigen voorkeur indelen.

Op te bepalen welke werkbalken worden afgebeeld moet u het menu **Beeld > Werkbalk-opties** aanklikken. Er wordt dan een dialoogvenster geopend waarin u kunt aanvinken welke werkbalken u wilt hebben afgebeeld, of het vinkje weghalen bij de werkbalk die u niet nodig heeft. Dit dialoogvenster zal later bij de menu's verder worden behandeld.

Zwevend basispalet

Basispalet

De afbeelding rechtsboven laat een gedeelte van de werkbalken zien, met onder andere de basiswerkbalk. Rechts ziet u een 'zwevende' kopie ervan, het basispalet.

Om het zwevende basispalet te openen moet u een rechtse muisklik geven op de standaard basiswerkbalk, het maakt daarbij niet uit wat op dat moment de vorm van de cursor is. Het basispalet verdwijnt weer door er een rechtse muisklik op te geven.

Het basispalet kan naar elke willekeurige plaats op het scherm worden gesleept. Het zal bij het opnieuw openen telkens op die plaats verschijnen totdat u het opnieuw verplaatst.

Als u een palet met gereedschap het basispalet wilt laten volgen bij het verplaatsen daarvan, open dan het menu **Beeld > Palet-opties** en zet een vinkje voor de optie **Synchroniseer paletbewegingen**. Klik nu op een icoon van het basispalet om een werkpalet te openen en sleep het naar de gewenste positie ten opzichte van het basispalet. Het werkpalet zal dezelfde positie ten opzichte van het basispalet behouden, ongeacht waar u dat naartoe sleept (alleen in PC-44).

Grote en kleine palet-icoonen

Kleine paletten

Het kan zijn dat u de voorkeur geeft aan kleinere iconen, die minder plaats innemen. Open dan het menu **Beeld > Palet-opties** en zet een vinkje voor **Gebruik kleine paletten**. Beide formaten worden hiernaast afgebeeld (niet in PC-8).

De vorm van een palet aanpassen

De vorm van een palet kan worden aangepast door een van de zijden of hoeken te verslepen. De afbeelding toont het Notenbalk-palet in de configuratie 1 x 9 (alleen in PC-44).

De Personal Composer werkbalken

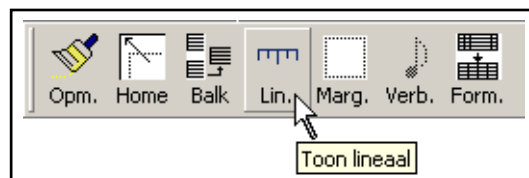
Er zijn in totaal tien werkbalken beschikbaar om een groot aantal functies uit te voeren. Gewoonlijk zijn er maar een paar tegelijk nodig, zodat de werkbalkstroken niet al te vol worden.

Kleine werkbalken

U kunt kiezen uit het standaardformaat werkbalken of uit de kleinere werkbalken, die ongeveer eenderde kleiner zijn. Kies daarvoor **Beeld > Werkbalk-opties** en zet een vinkje bij **Kleine werkbalken** (niet in PC-8).

Gebruikstips

Er zijn twee functies die behulpzaam zijn bij het leren van de functies die de knoppen op de werkbalken hebben. Dat zijn de *Gebruikstips* en de *Knopteksten*. Als de cursor op de knop van een werkbalk wordt gezet dan verschijnt er een geel rechthoekje met de functie van de knop. Dit kan aan- of uitgezet worden door op het menu **Beeld > Toon gebruikstips** te klikken. Standaard staat deze optie al aan.

Knopteksten

De optie 'Knopteksten' laat op elke knop een korte verklarende tekst zien. Dit kan worden ingesteld door op het menu **Beeld > Werkbalk-opties** te klikken en een vinkje bij **Toon knopteksten** te zetten.

Werkbalk Bestand

Werkbalk Bestand: Dit is de standaard MS Windows werkbalk. Van links naar rechts staan de knoppen voor Nieuw leeg bestand, Open bestand, Opslaan, Afdrukken. Met het gebruik van deze werkbalk kunt u zich een hoop tijd besparen.

Werkbalk Bewerken

Werkbalk Bewerken: Deze Windows werkbalk is aangevuld met een paar speciale Personal Composer mogelijkheden. De knoppen stellen respectievelijk voor: Knippen, Kopiëren, Kopieer noten, Plakken, Ongedaan maken, Opnieuw uitvoeren, Wissen. De knoppen geven hetzelfde resultaat als de vergelijkbare items in het menu **Bewerken**.

Werkbalk Beeld

Werkbalk Beeld: In deze werkbalk zijn knoppen voor zeven functies ondergebracht. Van links naar rechts zijn dat: Scherm opnieuw opmaken, Home, Wissel tussen eindeloze notenbalk en pagina, Liniaal tonen/verbergen, Marges tonen/verbergen, Verborgene items tonen/verbergen, Pagina opnieuw opmaken. Net zoals **Focus-Shift** een systeem opnieuw opmaakt, maakt de laatste optie alle maten op een pagina op.

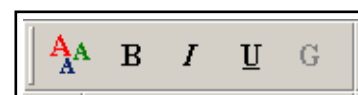
Werkbalk Ga naar...

Werkbalk Ga naar: Van links naar rechts: Ga naar eerste pagina, Ga naar vorige pagina, Ga naar volgende pagina, Ga naar laatste pagina. U kunt ook naar de gewenste pagina gaan door op de betreffende pagina te klikken in de werkbalk Bladeren. Bovendien zijn deze opties te vinden in het menu **Beeld > Zoek**.

Werkbalk Tekst

Werkbalk Tekst: Selecteer de tekst door er met de muis een blok omheen te trekken en klik dan op de gewenste optie op de werkbalk. Kies lettertype, Vet, Cursief, Onderstrepen, Grijs. U kunt ze allemaal achter elkaar op de geselecteerde tekst toepassen.

Werkbalk Noten

Werkbalk Noten: Deze is van toepassing op geselecteerde noten waar met de muis een blok omheen getrokken is. Van links naar rechts: Open het palet 'Wijzig notenkop', Staccato punt zetten, Tenuto streepje zetten, Verander stokricting, Hele maatrusten samenvoegen.

Hele rusten samenvoegen

Voor het samenvoegen van meerdere maten rust klikt u op de Aanwijzer in de basiswerkbalk. Dubbelklik nu met de muis in de eerste maat die moet worden samengevoegd zodat er daar een verticale streep gaat knippen. Klik nu op de

knop 'Hele maatrusten samenvoegen' waardoor het desbetreffende dialoogvenster geopend wordt. Hierin kunt u aangeven tot welke maat moet worden samengevoegd.

Bij het uittrekken van partijen worden meerdere maten rust automatisch samengevoegd. Maten die langer of korter zijn dan standaard worden hierbij echter overgeslagen.

Werkbalk MIDI

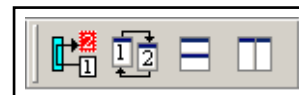
Werkbalk MIDI: Start afspelen, Pauzeer afspelen, Stop afspelen of opnemen, Start opnemen. Als u het afspelen met de pauzeknop onderbreekt, dan kunt u de muziek naar believen bewerken en daarna op dezelfde plaats doorgaan met afspelen.

Ook de **spatiebalk** start en stopt het afspelen en wordt gebruikt om het opnemen te starten.

Werkbalk Venster

Werkbalk Venster: Deze werkbalk wordt gebruikt als er meer dan een bestand is geopend of als er meer dan een venster van hetzelfde bestand is geopend. De eerste knop opent een nieuw venster van hetzelfde bestand. De tweede activeert een volgend open venster. De derde en vierde knop splitsen het venster horizontaal of verticaal. Om een nieuw bestand te openen klikt u op **Bestand > Openen...**, enz. of selecteert u een bestand uit de keuzelijst van eerder geopende bestanden in het menu **Bestand**.

Werkbalk Stemmen

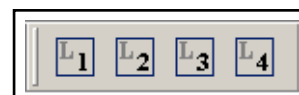
Werkbalk Stemmen: Een 'stem' is een onafhankelijke stroom van noten, waarvan er op elke notenbalk maximaal vier kunnen staan. De stemknop heeft een nummer dat correspondeert met de stemmen met de stok omhoog of omlaag. Bij het invoeren van noten kan een van de vier knoppen worden ingedrukt waardoor dit de actieve stem is. Voor het kopiëren of wissen van noten kunnen een of meer stemmen tegelijk actief worden gemaakt en daarop zijn dan de uitgevoerde acties van toepassing. De oorspronkelijke stokrichting van de ingevoerde noot is die op de knop te zien is.

Voor het invoeren van liedteksten (selecteer de **L** op het palet **Tekst en Symbolen**) wordt de werkbalk Stemmen veranderd in de werkbalk Liedteksten.

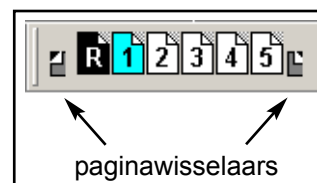
Werkbalk Liedteksten

Werkbalk Liedteksten: Om liedteksten in te voeren moet dezelfde knop worden ingedrukt als de regel die moet worden ingevoerd. Hoewel de Werkbalk Stemmen en de Werkbalk Liedteksten dezelfde plaats innemen op de werkbalkstrook zijn ze volledig onafhankelijk van elkaar.

Werkbalk Bladeren

Werkbalk Bladeren: Deze werkbalk laat zien uit hoeveel pagina's een partituur bestaat. De geopende pagina wordt in blauw weergegeven. Ga rechtstreeks naar een bepaalde pagina door op de knop met dat paginanummer te klikken. Door op het blauwe paginanummer te klikken wordt het dialoogvenster met de **Pagina-opmaak** van die pagina geopend.

Basispagina's

Links van de paginanummers bevinden zich nog één of twee knoppen voor de basispagina's. Als bij **Bestand > Pagina-instellingen** is aangegeven dat de pagina-indeling dubbelzijdig is dan is er zowel een **Linker** als een **Rechter** knop aanwezig. Door op een van deze twee knoppen te klikken wordt de betreffende basispagina geopend.

Pagina-wisselaars

Rechts van de paginanummers bevindt zich een klein rechthoekje, de zogenaamde *paginawisselaar*. Deze wordt gebruikt om nieuwe pagina's toe te voegen aan het eind van de partituur en om de rij met paginanummers naar links te schuiven als deze door zijn lengte buiten het beeld verdwenen is. Als er door het opschuiven naar links ook daar paginanummers buiten beeld raken dan verschijnt er ook aan de linkerkant een paginawisselaar.

Cursor-plaatsbepaler

In de rechter bovenhoek van het scherm worden twee cijfers afgebeeld, die aangeven in welke notenbalk en in welke maat de cursor zich bevindt. Dit kan vooral handig zijn als u ver in een manuscript aan het werk bent en als u er voor gekozen heeft om geen maatnummers in de partituur te zetten. In de afbeelding hiernaast bevindt de cursor zich in de vierde maat van de eerste notenbalk. Tijdens het afspelen geeft de cursor-plaatsbepaler aan welke maat er wordt afgespeeld.

De Aanwijzer

Dit gereedschap, met een zwarte pijl als cursor, kan worden gebruikt om bijna alles te verplaatsen, te veranderen of te wissen. Hij kan bijvoorbeeld worden gebruikt om noten, rusten, accenten, boogjes, enz. te wissen. Hij kan worden gebruikt om notenbalken, maatstrepen, waardestrepen, dynamische tekens en tekst te verplaatsen (met de linker muisknop aanklikken en verslepen) of te wissen (met een rechter muisklik als in het menu **Opties** 'Gebruik snelmenu's' is uitgeschakeld). Verder wordt de Aanwijzer gebruikt om een element aan te wijzen (focussen) dat met een sneltoets moet worden veranderd.

In het algemeen kan men zeggen dat men met de Aanwijzer niets kan maken of creëren, maar het is een krachtig hulpmiddel om de meeste elementen aan te passen.

Scherf opnieuw opmaken

Het kan wel eens gebeuren dat er bij het maken van veranderingen, zoals het verplaatsen of verwijderen van noten of andere elementen, restanten of een soort schaduw van het element op het scherm achterblijven, of dat het er op een andere manier niet correct uitziet. Dit kan over het algemeen worden gecorrigeerd door het scherm te verversen door op de betreffende knop op de werkbalk **Beeld** te klikken (zie afbeelding rechts) of door **F5** op het toetsenbord in te drukken.

Muis-terminologie

De volgende termen worden in deze handleiding regelmatig gebruikt in relatie tot de muis. Soms is er in de definities enige overlap en dan dus ook in het gebruik. Met het woord *muis* of *muiswijzer* wordt ook elke cursor bedoeld.

Bewerken: Verplaats, verwijder, verander de vorm, grootte of waarde van een element.

Dubbeltikken: Plaats de cursor op de aangegeven plek en druk de linker muisknop twee keer snel achter elkaar in. De dubbeltik-snelheid kan in Windows via het **Configuratiescherm** > **Muis** worden ingesteld.

Focus: Een element is *in focus* als de cursor boven het element of een hendel daarvan is en van vorm verandert, waarmee wordt aangegeven dat het element kan worden bewerkt.

Gebied selecteren: Zet de muiscursor in een hoek van een denkbeeldige rechthoek, druk de linker muisknop in en sleep de cursor naar de tegenoverliggende hoek van de rechthoek zodat alle noten of andere elementen negatief zijn weergegeven en daardoor geselecteerd zijn voor verdere bewerking. Op de afbeelding is het begin van een notenbalk geselecteerd

Geselecteerd gebied: De zwarte rechthoek die een of meer elementen omvat.

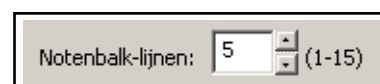
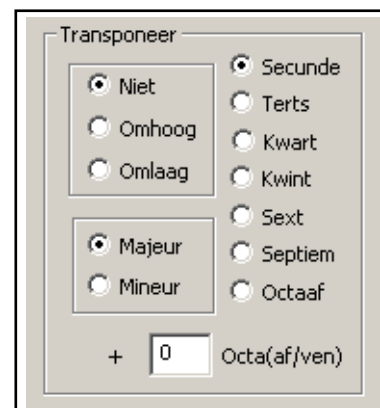
Hendel: Een plaats op of verbonden met een element, waarop je klikt om het element te kunnen gaan bewerken. Als de cursor over een hendel beweegt dan verandert hij van vorm en geeft daarmee aan dat het element in focus is en daardoor bewerkt of verwijderd kan worden.

Keuzerondje: Cirkelvormige knop in een dialoogvenster die kan worden geselecteerd of gedeselecteerd, meestal om een keuze uit meerdere opties te kunnen aangeven.

Klikken: Zet de cursor op de bedoelde plaats en druk de linker muisknop in.

Object of element: Elk muzieksymbool op het scherm – een notenbalk, noot, boogje, tekst, dynamisch teken, dus alles wat kan worden verplaatst of versleept.

Pijl-knoppen: Een set driehoekige pijlen, waarvan er een naar boven en een naar beneden wijst en waarmee men een bijbehorend getal kan laten toenemen door op de bovenste pijl te klikken of laten afnemen door op de onderste pijl te klikken. Vaak is het ook mogelijk om het getal zelf te selecteren en direct een nieuwe waarde in te typen.

Rechts klikken

Rechts klikken: Het is altijd zo geweest dat een rechtse klik op een element dit element wiste. Met ingang van versie 2.0.2.6 heeft u de keuze tussen 'wissen' of het gebruik van snelmenu's, waarin ook een optie 'wissen' staat.

Selecteren: Selecteer een gereedschap door op het betreffende icoon te klikken, selecteer een element door er op te klikken of door met de muis het gebied eromheen te selecteren.

Slepen: Plaats de cursor op een element of hendel, klik met de linker muisknop en houd deze ingedrukt. Verplaats het element nu naar een andere positie door de muis te bewegen. Het slepen wordt beëindigd door de muisknop los te laten.

Twee keer klikken: om bijvoorbeeld met de eerste klik een knop te selecteren, waarna bij de tweede klik een dialoogvenster of zo opent. Hierbij zit dus tussen de twee klikken duidelijk een langere tijd dan bij dubbelklikken.

Cursors

De algemene werkcursor is een zwarte pijl, maar voor het plaatsen en bewerken noten kan als cursor ook een open rechthoekje worden gekozen. Als een element in focus komt dan verandert de cursor in een bepaalde vorm. Dat is een groot voordeel omdat het u de zekerheid geeft dat het juiste element in focus is en dat de actie die moet worden ondernomen ook het gewenste resultaat zal opleveren.

Het is mogelijk om de cursor niet van vorm te laten veranderen dan nadat u op het element hebt geklikt. Dit kan bijvoorbeeld handig zijn op plaatsen waar de muziek-elementen heel dicht op elkaar staan. Open daarvoor het menu **Opties** en haal het vinkje weg bij **Objectfocus muiscursor**.

Als deze optie is aangezet dan is het mogelijk om een bewerking op een element uit te voeren zonder het te selecteren. Men kan bijvoorbeeld bijna elk element wissen door het in focus te brengen en de rechter muisknop in te drukken (als u snelmenu's gebruikt dan kiest u daarin de optie 'wissen').

U kunt ook een noot veranderen door hem in focus te brengen en de betreffende sneltoets in te drukken, bijvoorbeeld

de **D** (van dot) om aan een noot een stip toe te voegen;

de **S** om boven een noot een staccato-stip te zetten;

de **F** (van flip) om de stokrichting te veranderen;

de **[of]** om de nootwaarde te halveren of te verdubbelen.

Personal Composer cursorvormen

Pijl-cursor:	gebruikt in alle modules inclusief de Aanwijzer-pijl.
Notenbalk-cursor:	bewerkt en verplaatst notenbalken.
Noten-cursor:	voor het invoeren en bewerken van noten.
Noten-cursor:	speciaal voor lage zoomlevels; het streepje helpt de zichtbaarheid te vergroten.
Wijzende vinger:	gebruikt bij het bewerken van noten en andere elementen.
Hand-cursor:	voor het manipuleren van hendels van bepaalde elementen.
Verticale dubbele pijl:	verplaatst horizontale lijnen.
Horizontale dubbele pijl:	Verplaatst verticale lijnen.
4-weg pijl:	Voor het verplaatsen van grafische elementen en tekstblokken.
Zoom-cursor:	Plaats hem op het scherm en klik links of rechts.
Tekst-cursor (knippert):	Voor het invoeren van tekst.
Windows tekst-cursor:	Voor het bewerken van tekst.

Hendels

Elk element heeft een of meer *hendels*. Een hendel is een plaats waar de muis-cursor geplaatst moet worden om het element te selecteren of te bewerken. Als de hendel zichtbaar is dan is het een klein rood vierkantje. Het 'gevoelige gebied' is echter groter dan de zichtbare hendel, zodat er geen extreme precisie nodig is om de cursor te plaatsen. Een legatoboogje heeft zes hendels, zoals hiernaast te zien is, waarmee het boogje bewerkt kan worden.

Over het algemeen is het zo dat de vorm van de cursor verandert als hij in de buurt van de hendel wordt gebracht, om aan te geven dat het element *in focus* is en kan worden bewerkt. De vorm van de cursor hangt af van het element en van de taak die moet worden uitgevoerd. Op de afbeelding hiernaast is de cursor in een hand-cursor veranderd toen hij op de hendel van het legatoboogje werd geplaatst.

In sommige gevallen, zoals bij nootkoppen of rusten, is er geen aparte hendel. Men kan het element in focus brengen door de cursor op het element zelf te plaatsen.

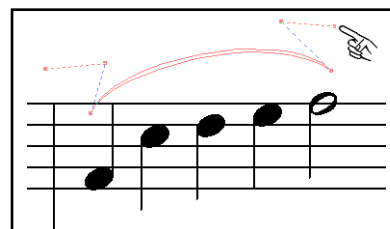
Een element dat op een palet is geselecteerd, zoals een noot, wordt geplaatst door de muiscursor op de juiste plaats te zetten en de linker muisknop in te drukken.

Sommige elementen zijn rood totdat ze zijn geplaatst, waarna ze zwart worden. In zulke gevallen is een geselecteerd element rood (zoals bijvoorbeeld een legatoboogje) terwijl het zwart wordt bij het deselecteren, door de cursor ergens anders te zetten en links te klikken.

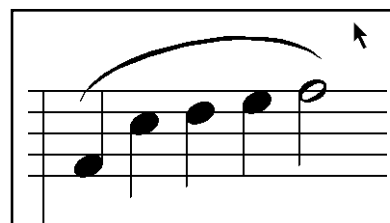
Sommige elementen moeten eerst worden geselecteerd voordat ze kunnen worden bewerkt.

Een element kan op twee manieren worden geselecteerd en bewerkt:

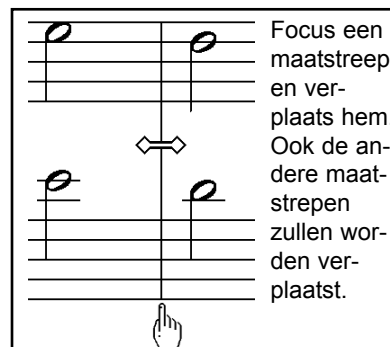
1. Als een icoon van een palet is geselecteerd dan kunnen alleen daaraan gerelateerde elementen worden geselecteerd en bewerkt. Als bijvoorbeeld het Noten-icoon is geselecteerd dan kunnen alleen noten, rusten, enz. worden bewerkt.

Een geselecteerd boogje is rood en de hendels zijn zichtbaar. De vorm van het boogje wordt aangepast door de hendels te verslepen.

Als het bewerken van het boogje klaar is dan 'deselecteert' u het boogje door met de cursor op een andere plaats te klikken.

Bij het gebruik van de hendel onder de maatstreek verplaatst alleen deze ene maatstreek.

Een element is in focus

Een element selecteren

- Als de Aanwijzer is geselecteerd dan kan elk element worden geselecteerd en bewerkt. De Aanwijzer kan niet worden gebruikt om elementen te creëren, maar als er een noot in focus is dan kunnen er wel bijvoorbeeld voortekens en stippen aan worden toegevoegd.

Een element wissen

Een element kan worden gewist door het in focus te brengen en dan de rechter muisknop in te drukken (als u snelmenu's gebruikt dan kiest u daarin de optie 'wissen') of op het toetsenbord de **Delete**-toets in te drukken. Dat kan ook op een andere manier door bijvoorbeeld rond een groepje noten het gebied te selecteren en dan op de werkbalk of in het menu **Bewerken** op **Wissen** te klikken.

Het gebruik van de cursor

Snelmenu's

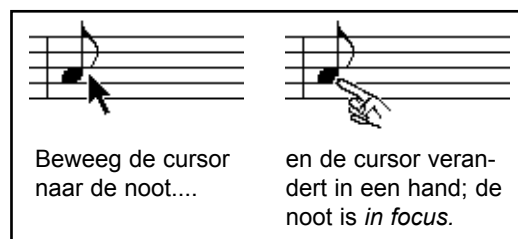
Tot nu toe was het zo dat met een rechtse muisklik een element kon worden gewist. Vanaf versie 2.0.2.6 is in Personal Composer het gebruik van snelmenu's mogelijk door deze optie aan te vinken in het menu **Opties > Gebruik snelmenu's**. Door een rechtse muisklik op een element wordt dan (net als bij veel andere Windows-programma's) een snelmenu geopend, waarin opdrachten worden getoond die specifiek zijn voor dat element.

Een muziekelement wordt op een notenbalk geplaatst door het op een palet te selecteren en op de notenbalk te plaatsen door op de gewenste plaats met de linker muisknop te klikken. De meeste elementen worden gewist door ze met de rechter muisknop aan te klikken (of via het snelmenu).

Dubbelklikken

Elk element dat door de gebruiker is geplaatst heeft een dialoogvenster dat wordt geopend door op dat element te dubbelklikken. Alle instellingen van het element staan in het dialoogvenster en kunnen daarin worden aangepast.

Als de cursor op een element wordt gezet dat kan worden aangepast dan verandert de cursolvorm, afhankelijk van de mogelijkheden. Het element is dan *in focus*. Een element dat in focus is is klaar om verplaatst, gewist of veranderd te worden.

Klikken en slepen

Wanneer de cursor op een noot wordt geplaatst dan verandert hij in een wijzende vinger, waardoor wordt aangegeven dat de noot in focus is. Als de rechter muisknop wordt ingedrukt terwijl de noot in focus is, dan wordt de noot gewist (of via 'wissen' in het snelmenu).

Als de linker muisknop wordt ingedrukt en de muis wordt verplaatst, dan wordt de noot naar een andere positie geslept. Deze techniek wordt *klikken en slepen* genoemd.

Voor sommige taken wordt deze functie nog aangevuld door de Shift- of de Control-toets ingedrukt te houden. Als bijvoorbeeld bij het tekenen van een ovaal of een rechthoek ook de Shift-toets wordt ingedrukt, dan wordt de ovaal een cirkel, en de rechthoek een vierkant.

Statusbalk toont eigenschappen

Het type en de eigenschappen van een element dat in focus is worden weergegeven op de statusbalk onderaan het scherm. Als u bijvoorbeeld een noot in focus heeft dan luidt de boodschap op de statusbalk: Volume (bestaande uit basisvolume, dynamisch teken en aanslaggevoeligheid), de aanslag- en de afloopverschuiving, of de noot is overgebonden of onderdeel is van bijvoorbeeld een trioel en de slag (in de maat) en de duur, beide uitgedrukt in 4096-sten. Focus een dynamisch teken en de statusbalk toont zijn MIDI-volume.

Een paar voorbeelden van cursors en hun gebruik

De kenmerken van het object dat *in focus* is worden in de statusbalk weergegeven.

Een willekeurig aantal noten kan worden geselecteerd om te wissen, bewerken, veranderen van grootte, veranderen stokrichting of kopiëren.

Beweeg de cursor naar een dynamisch teken en de cursor verandert in een hand als het teken in focus is.

Een notenbalk, een systeem, een gedeelte van of een hele pagina, kunnen worden geselecteerd om te kopiëren.

Selecteer het begin van een of meer notenbalken om ze als aparte partij uit te trekken.

Beweeg de cursor naar het begin van een notenbalk om deze in focus te brengen, waardoor de cursor in een notenbalkje verandert. U kunt de notenbalk nu in elke richting verplaatsen, wissen, verbergen of de maten opnieuw verdelen.

De noot-cursor

De noot-cursor is standaard een open rechthoekje dat net iets groter is dan een nootkop. Een alternatieve vorm is een zwarte pijl. Klik daarvoor op het menu **Opties > Rechthoekige muiscursor** om het vinkje dat daarvoor staat te verwijderen.

De stapsgewijze muiscursor maakt chromatische stappen.

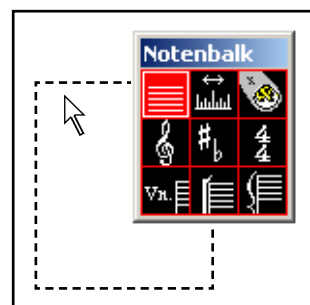
Stapsgewijze muiscursor

De verticale bewegingen van de noot-cursor zijn stapsgewijs in chromatische stappen. Klik op het menu **Opties > Stapsgewijze muiscursor** om het vinkje te verwijderen. De bewegingen van de noot-cursor zullen vanaf nu vloeiend zijn.

Bij het invoeren van noten met de muis kan de horizontale verplaatsing van de muis zo worden ingesteld dat de muiscursor automatisch een stukje naar rechts springt nadat er een nieuwe noot is geplaatst. Het alternatief is dat hij na het plaatsen van de noot niet verspringt. Dit is instelbaar via het menu **Noten > Automatisch > Opschuiven cursor bij invoer noten**.

Gegoochel met paletten

Het zal wel eens gebeuren dat u een palet wilt verplaatsen. Klik dan met de linker muisknop in de titelbalk, sleep het palet naar de juiste plaats en laat de muisknop weer los.

Verdwijnende paletten

Sommige paletten verdwijnen van het scherm zodra er een gereedschap van is geselecteerd. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het subpalet met de dynamische tekens, dat weer verdwijnt zodra er een teken is geselecteerd. Echter, dit palet zal op het scherm blijven staan (tot er een ander gereedschap op de basiswerkbalk wordt gekozen) als het eerst iets is verplaatst.

Nadat u een element op een palet heeft geselecteerd kunt u ergens op het palet (behalve in de titelbalk) een rechtse klik geven om het palet te laten verdwijnen. Als u nu een ander element wilt selecteren dan hoeft u alleen een rechtse klik te geven op de plaats waar u bezig bent om het palet op die plaats te laten verschijnen. Op deze manier is het palet altijd onder handbereik en hoeft u de cursor niet telkens terug te bewegen naar een vast palet om een ander gereedschap te selecteren.

Als u er de voorkeur aan geeft om een palet op een vaste plaats te laten en de cursor daar telkens heen te bewegen als u een ander element of functie nodig heeft, dan kunt u een 'verdwijnend palet' zichtbaar houden door het eerst een klein stukje te verplaatsen.

Verplaatsen dialoogvenster

Ook dialoogvensters kunnen worden verplaatst. Klik daarvoor in het dialoogvenster op een vrije plaats, dat wil zeggen op een plaats waar geen knoppen en dergelijke staan, en sleep het naar een andere plaats.

Toetsgebruik en sneltoetsen

Personal Composer heeft voor bijna alles twee of drie mogelijkheden om een taak uit te voeren: u kunt een palet openen en het juiste gereedschap selecteren, of u kunt een toets op het toetsenbord van de computer aanslaan of u kunt een knop op een van de werkbalken indrukken. Er is altijd geprobeerd de gebruikte toetsen zo te kiezen dat het werken ermee zo logisch en gebruiksvriendelijk mogelijk is.

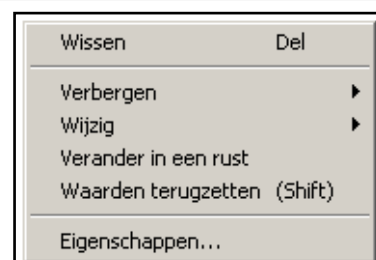
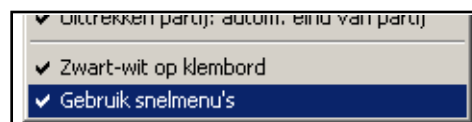
Toetsgebruik

Hier volgen een paar voorbeelden die gebruikt kunnen worden bij het invoeren en aanpassen van noten:

1. Het indrukken van de vier pijltoetsen verplaatst de cursor.
2. De **Enter**-toets indrukken heeft het zelfde resultaat als het klikken met de linker muisknop en de **Delete**-toets doet het zelfde als het klikken met de rechter muisknop bij het verwijderen van een element dat in focus is.
3. De nootwaarde in het notenpalet kan met het toetsenbord worden geselecteerd door het indrukken van de eerste letter (in Amerikaanse terminologie) van de gewenste nootwaarde. Zorg dat de cursor op een vrije ruimte staat en druk de eerste letter van de nootwaarde in: **W** staat voor een hele (whole) noot, **H** voor een halve noot, **Q** voor een kwart (quarter) noot, **E** voor een achtste (eighth) noot, **S** voor een zestiende (sixteenth) noot en **T** voor een tweëndertigste noot.
4. Als een noot in focus is kan hij met de pijltoetsen worden verplaatst als tegelijkertijd ook de **Control**-toets ingedrukt wordt gehouden.
5. Het is altijd zo geweest dat een rechtse klik op een element dit element wiste. Met ingang van versie 2.0.2.6 heeft u de keuze tussen 'wissen' of het gebruik van snelmenu's. Onderaan de lijst van het menu **Opties** is een nieuwe optie toegevoegd: **Gebruik snelmenu's**. Als deze optie is aangevinkt dan verschijnt bij een rechtse klik een snelmenu met een aantal opties en sneltoetsen. Het menu rechts is het snelmenu van een noot.

Nootwaarde

Snelmenu's

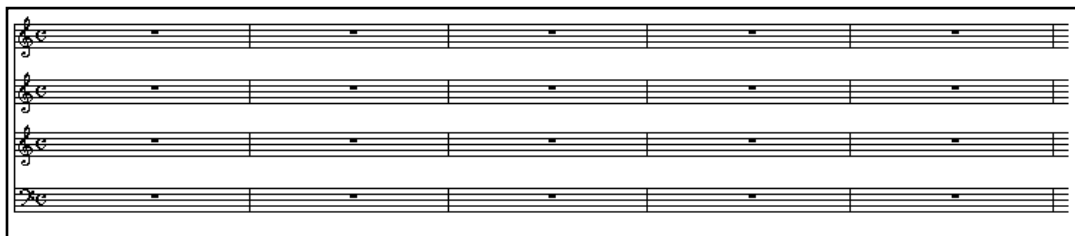
Sneltoetsen

Sneltoetsen zijn functies die worden uitgevoerd met behulp van een of twee toetsaanslagen. Breng een noot in focus en

1. voeg een kruis of een mol aan de noot toe door de + of – in te drukken op het numerieke toetsenblokje rechts op het toetsenbord.
2. toets de **D** (van dot) in om een stip achter de noot te plaatsen. Toets een **S** in voor een staccato-punt.
3. verander de nootwaarde door een haak [of] in te drukken. De [halveert de nootwaarde en de] verdubbelt de nootwaarde. Dit werkt ook voor rusten.
4. verander de hardheid van de aanslag door de **V** ingedrukt te houden en herhaaldelijk de + of de – op het numerieke toetsenblokje in te drukken.
5. Verander een maatstreep door hem in focus te brengen en druk een bepaalde letter in, bijvoorbeeld de **E** voor een eindstreep, **D** voor een dubbele streep, enz.
6. Een maatstreep en de meeste andere elementen kunnen worden verborgen door het in focus te brengen en de **H** (van hide) in te drukken.

Opgemaakte pagina en eindeloze notenbalk

Stelt u zich uw partituur voor als één lang systeem van notenbalken. Dit is het *basissysteem*. Dit enkele systeem is wat u ziet als het scherm is opgemaakt met de optie **Beeld > Eindeloze notenbalk** (niet in PC-8).

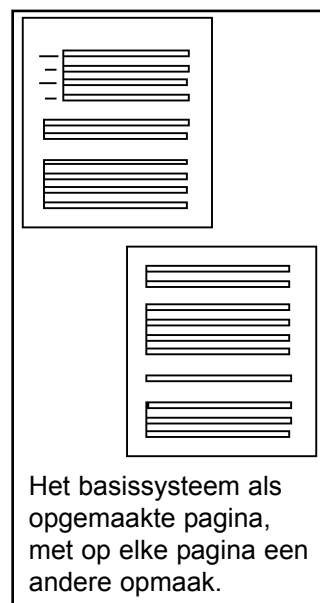
Als opgemaakte pagina is het basissysteem grafisch ‘opgevouwen’ zodat het er op het scherm uitziet in de vertrouwde vorm met stukjes van het basissysteem onder elkaar gezet op een pagina.

Als u dat zou willen dan kunt u de muziek op elke pagina een andere lay-out geven. U kunt hierbij notenbalken die niet nodig zijn verbergen en het aantal systemen per pagina aanpassen, maar daarbij blijft een bepaalde notenbalk in een systeem altijd verbonden met dezelfde notenbalk in alle andere systemen op alle pagina’s.

Het onderliggende systeem blijft namelijk altijd het basissysteem, dat alle notenbalken bevat die u in uw partituur gebruikt. *U moet dan ook bij het opzetten van een nieuwe partituur het maximum aantal notenbalken aanmaken dat u voor die partituur nodig heeft.*

U kunt uw partituren als eindeloze notenbalk (niet in PC-8) of als opgemaakte pagina bekijken en bewerken. Elk van de twee mogelijkheden heeft daarbij zijn voor- en nadelen, maar dat is vooral een persoonlijke keuze.

Als Personal Composer wordt gestart dan ziet u op het scherm een opgemaakte pagina van het bestand dat u de vorige keer het laatst het geopend. Maar als u de voorkeur geeft aan opstarten met een blanco scherm dan kan dat ook. Daarvoor moet u dan het vinkje weghalen in het dialoogvenster **Opties keuzelijst** in het menu **Bestand**.

Door de partituur scrollen**Schuifbalken**

De standaard Windows-schuifbalken verplaatsen de muziek over het scherm. Elke muisklik op een van de schuifpijltjes aan het einde van de schuifbalken beweegt het beeld ongeveer een notenbalkhoogte. Het schuiven met de schuifknop verplaatst het beeld naar believen. Het ingedrukt houden van de **Control-**

toets bij het verplaatsen van de schuifknop laat het beeld op zijn plaats totdat u de muisknop loslaat.

Met de eindeloze notenbalk op het scherm wordt het beeld bij elke schuifmethode in stappen van een maat verplaatst. U kunt het beeld naar links of naar rechts schuiven door op de pijltjes aan weerszijden van de schuifbalk te klikken of door het indrukken van de toetsen **Shift-Linker pijl** of **Shift-Rechter pijl**.

Shift-Pijl omhoog en **Shift-Pijl omlaag** bewegen het beeld verticaal.

Automatisch scrollen

Bij automatisch scrollen beweegt het beeld als de cursor de rand van het scherm aanraakt. Om deze optie aan of uit te zetten klikt u op **Automatisch scrollen** in het menu **Opties**. Om het te gebruiken beweegt u de cursor naar de rand van het scherm van de richting waarin u het beeldvenster wilt laten opschuiven.

Om het beeld naar beneden te laten opschuiven moet u de cursor dus naar de bovenrand van het scherm brengen en wel naar het gebied van circa 40% van het rechter gedeelte van de bovenrand. De linkerkant van de bovenrand is namelijk om de werkbalken te kunnen bereiken zonder dat het beeld gaat verschuiven. Maar een snelle beweging van de muis zal de cursor over de bovenrand van het scherm laten bewegen zonder dat het beeld verschuift.

Scrollen met toetsenbord

Er zijn diverse toetsencombinaties die het mogelijk maken over de opgemaakte pagina te scrollen:

- **PageUp / PageDown** schuift een heel scherm omhoog/omlaag.
- **Control-PageUp / PageDown** schuift naar de bovenkant / onderkant van de pagina.
- **Shift-Pijl omhoog / omlaag** schuift een klein stukje omhoog / omlaag
- **Shift-Pijl links / rechts** schuift een klein stukje naar links / rechts
- **Home** gaat naar de linker bovenhoek van de pagina

Muis met scrollwiel

Personal Composer ondersteunt het scrollwiel voor het verschuiven van het beeld. Elke klik van het scrollwiel verplaatst het beeld over een afstand van ongeveer een notenbalkhoogte.

In- en uitzoomen

U kunt een vergroting instellen die het beste geschikt is voor een bepaald werk waarmee u bezig bent. U kunt een bepaalde vergroting instellen voor een algemeen werk en dan een grotere vergroting gebruiken voor het uitvoeren van meer gedetailleerd werk zoals het heel precies positioneren van bepaalde elementen. Er zijn verschillende manieren voor het in- en uitzoomen.

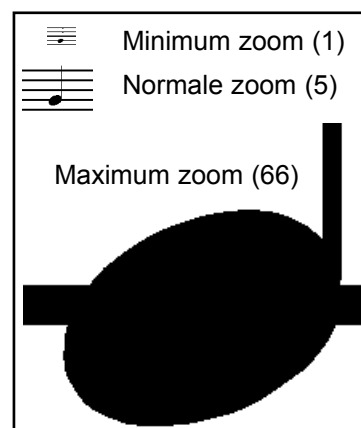
Algemene zoom-methode

Algemene zoom-methode

Klik op het zoom-gereedschap op de basiswerkbalk (of druk de 7 in op het toetsenbord) en de cursor neemt de vorm aan van een vergrootglas. Plaats de cursor op de partituur en klik met de linker muisknop. Het beeld is nu vergroot en (als u aan het werk bent in een opgemaakte pagina) de plaats waar u klikte is iets meer naar het midden van het scherm opgeschoven. Klik opnieuw en het beeld is weer iets vergroot. Klik met de rechter muisknop en het beeld is iets verkleind.

In totaal zijn er 66 niveau's van vergroting van een pagina. Er zijn 14 klikken met de linker muisknop nodig om van de kleinste vergroting naar de maximale vergroting te gaan. Houd bij het klikken de **Alt**-toets ingedrukt om per klik met slechts één niveau te vergroten of te verkleinen.

De afbeelding laat de relatieve groottes zien van een noot bij minimale, normale en maximale vergroting. De normale vergroting hangt af van de grootte van uw scherm en van de schermresolutie. De nummers (1, 5, 66) zijn de nummers van het zoom-niveau en niet van de vergrotingen.

Als het zoom-gereedschap is geselecteerd dan wordt op de statusbalk het gebruikte zoomniveau en de resolutie in punten per inch (DPI) weergegeven.

Zoom level 5 (90 DPI)

Zoomen met de scrollmuis

Zoomen met de scrollmuis
Houd de **Control**-toets ingedrukt en draai aan het muiswiel. Elke klik van het scrollwiel vergroot of verkleint het beeld een stukje (alleen in PC-44).

De toetsenbord-methode

Houd de **Alt**-toets ingedrukt en druk op de + of de – op het toetsenbord om de schermafbeelding te vergroten of te verkleinen. Bij deze methode gaat het vergroten in kleinere stapjes dan met de algemene methode.

Wisselen tussen zoom-niveau's

Wisselen tussen zoom-niveau's
Wissel tussen de laatste twee zoom-niveau's door het indrukken van de **Z**.

Basis zoom-niveau

Dit is het zoom-niveau dat is ingesteld bij het openen van een bestand en waarnaar het beeld terugkeert bij het indrukken van de **Home**-toets.

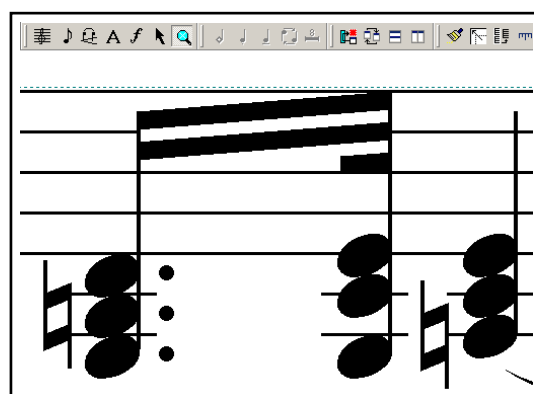
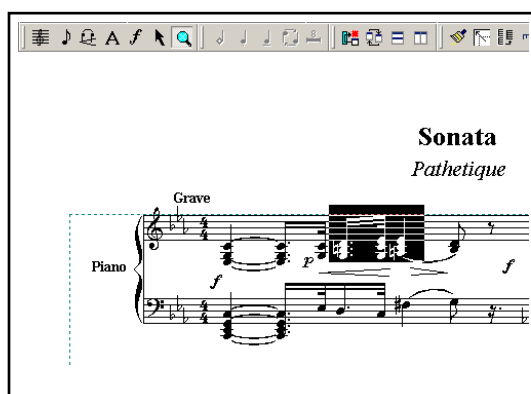
U kunt het zoom-niveau voor **Home** zelf naar wens instellen. Stel daarvoor de gewenste vergroting in, druk op **Control-Home**, open het menu **Bestand** en klik op **Instellingen opslaan**. De volgende keer dat u het programma opstart wordt de partituur met de ingestelde vergroting op het scherm gezet.

Snel inzoomen

Snel inzoomen

Deze optie, die *niet mogelijk is bij de eindeloze notenbalk*, stelt u in staat om snel een extreem hoge vergroting te krijgen van een relatief klein stukje van het beeldscherm. Een sterke uitvergroting maakt het u gemakkelijk om bijvoorbeeld boogjes, kruizen en mollen en andere elementen met grote precisie op de gewenste plaats te krijgen.

Klik op het zoom-gereedschap en plaats de vergrootglas-cursor in de hoek van een denkbeeldige rechthoek van het gebied dat u wilt vergroten. Klik met de linker muisknop en trek de cursor naar de tegenoverliggende hoek totdat het hele gebied dat u wilt vergroten in de zwarte rechthoek zit (zie linker afbeelding hier onder). De verhouding van de zijden van de rechthoek is hetzelfde als de verhouding van de zijden van het werkblad op het scherm. Laat de muisknop los en het gebied in de rechthoek vult het hele scherm (zie rechter afbeelding). Toets als u klaar bent de **Z** in om terug te gaan naar de vorige vergroting.

Zoomlevels

Zoomlevels

In PC-44 voorziet het menu **Beeld** in vier zoomlevels. Bij gebruik van dit menu gaat u naar een voorgedefinieerd zoomlevel *en* naar een bepaalde plaats op de pagina. Ook met een sneltoets kunt u naar het corresponderende zoomlevel gaan, maar dan is het beeld gecentreerd op de plaats van de cursor.

Instellen zoomlevels

Om een zoomlevel in te stellen moet u de juiste vergroting instellen op de plaats van de pagina die u interesseert. Zet de cursor daarna in het midden van dat gebied en toets **Control-Alt-N**, waarbij de **N** een nummer is van 1-4. Verplaats de cursor naar een volgende plaats op de pagina, stel de juiste vergroting in en ga zo door tot u alle vier de zoomlevels heeft gedefinieerd.

Er zijn twee manieren om de zoomlevels tijdens het werk te gebruiken: via het menu **Beeld** en via sneltoetsen. De sneltoetsen gebruiken de zoomlevels zoals ze hierboven zijn ingesteld, maar vergroten altijd het gebied waar de cursor staat. Plaats de cursor in het midden van het gebied dat moet worden vergroot en toets **Control-N**, waarbij **N** het nummer is van de ingestelde vergroting.

Via het menu **Beeld** kunt u ook de zoomlevels bereiken. Kies met de muis het gewenste zoomlevel en op het scherm verschijnt de ingestelde vergroting van het deel van de pagina dat vooraf was ingesteld.

Wissel-zoom

Wissel-zoom

U kunt ook twee zoom-niveau's instellen en deze toewijzen aan de linker en rechter muisknop, zodat u altijd direct tussen deze twee niveau's kunt omschakelen zonder door alle tussenliggende niveau's te hoeven klikken.

Stel dat u twee zoom-niveau's hebt gevonden die u regelmatig gebruikt, bijvoorbeeld een voor algemeen werk en een voor detailwerk. Om dit in te stellen gaat u via de normale methode naar het eerste zoomniveau en toetst dan **Control-Shift-Linker muisknop** in. Ga nu naar het tweede zoom-niveau en toets **Control-Shift-Rechter muisknop** in.

Om tussen deze twee niveau's te wisselen toetst u eenvoudig **Shift-Linker muisknop** of **Shift-Rechter muisknop**, of gewoon de **Z**.

Elke muisknop kan aan elk zoom-niveau worden toegewezen, dus aan de linker muisknop kan zowel het kleine als het grote zoom-niveau worden toegewezen.

Wissel-zoom heeft geen invloed op de andere zoom-methoden.

Gebruik van het Helpbestand

Helpbestand

Personal Composers helpbestand is handig en gemakkelijk in het gebruik. Om hulp over een bepaald onderwerp te krijgen brengt u het element in focus en toetst u **F1** in. Het helpvenster zal dan met dat onderwerp openen.

U kunt ook gewoon het menu **Help** openen en in de index zoeken op een bepaald trefwoord. Het helpbestand bevat een hoop illustraties van elementen, dialoogvensters en knoppen waarmee u werkt. U kunt het helpvenster weer sluiten door op de pagina buiten het helpvenster te klikken of door op de **X** in de rechter bovenhoek van het helpvenster te klikken.